

presència

Número 1896 Del 27 de juny al 3 de juliol del 2008 Any XLIII. 0,50 €

Membres d'una tribu a la frontera entre el Perú i el Brasil observen l'avió des del qual els van fotografar ara fa unes setmanes. / EFE

Sense contacte

AÏLLATS DEL MÓN. Encara avui hi ha comunitats de poblacions indígenes que no volen mantenir contacte amb l'exterior. Es calcula que són més d'un centenar de tribus arreu del planeta. / 2 a 7

Indígenes aïll

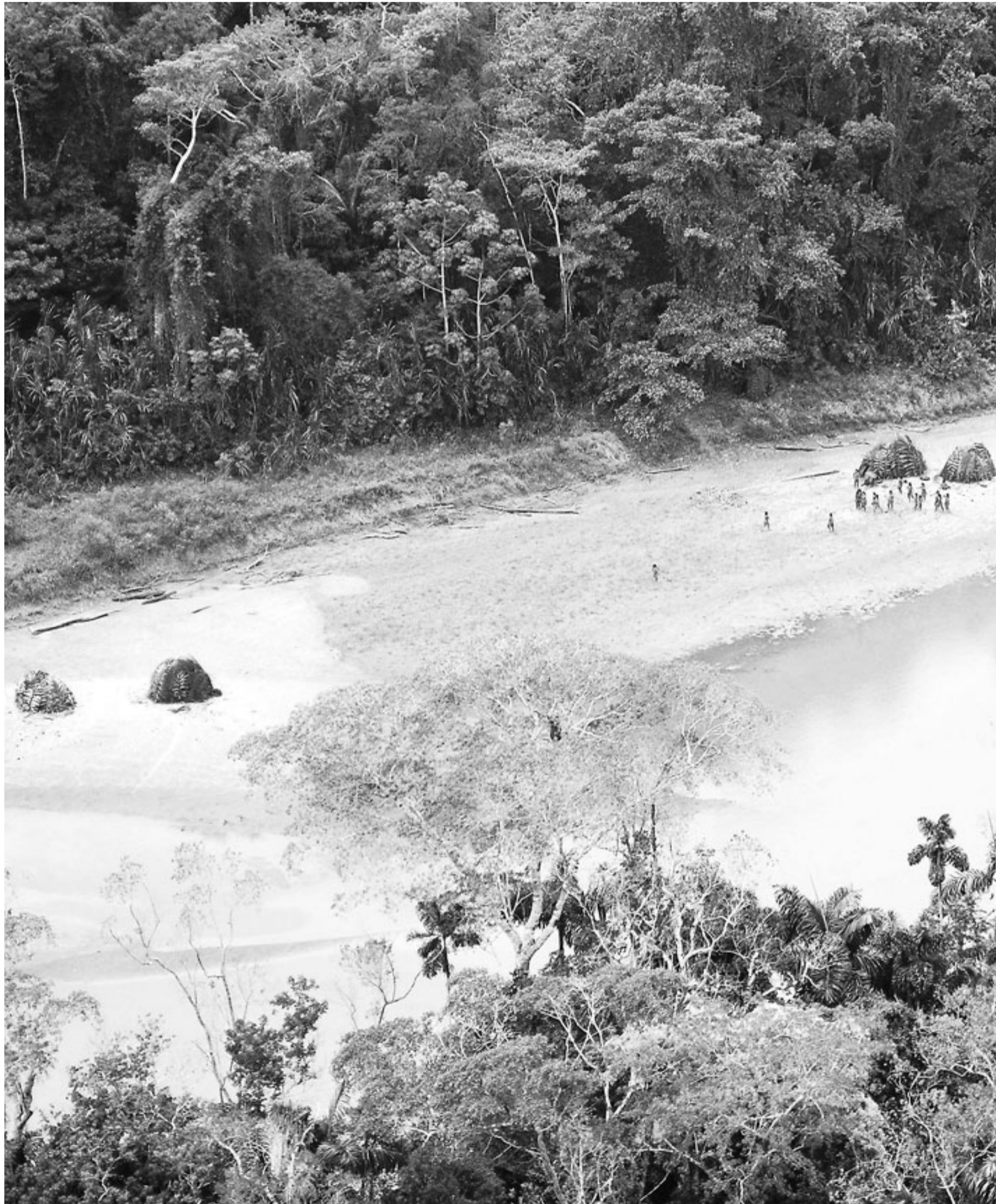
IRENE CASELLAS

● Estem en un món cada cop més globalitzat, però tot i això—o precisament per això— encara hi ha comunitats de poblacions indígenes aïllades que no volen mantenir contacte amb l'exterior, sinó continuar vivint segons els seus costums ancestrals. Es calcula que són més d'un centenar de tribus que estan repartides per indrets remots d'arreu del planeta, si bé la gran majoria es concentren a l'Amèrica del Sud, especialment a la zona de l'Amazones.

La difusió a finals del maig passat d'unes fotografies que se suposa que pertanyen a una tribu no contactada que viu a la frontera entre el Perú i el Brasil ha fet prendre consciència novament de la necessitat de protegir els drets dels indígenes—sigui on sigui que es trobin— i d'intentar reparar els greuges que han hagut de suportar al llarg de la història, que no són pocs.

Les fotografies ser captades per una entitat brasilera i difoses per l'ONG Survival, una dels principals entitats que es dediquen a donar veu a les comunitats indígenes més vulnerables. Va ser fundada el 1969 després de la publicació d'un article al diari britànic *Sunday Estafis*, en el qual s'exposaven les massacres, el robatori de terres i el genocidi que s'estaven produint a l'Amazònia en nom del creixement econòmic. Actualment, Survival té seu en 82 països i treballa en campanyes educatives i de sensibilització, a més de ser una plataforma per als col·lectius indígenes i d'ajudar-los en les seves reivindicacions.

Segons els responsables de l'organització, bona part dels pobles que ara viuen aïllats no és pas que no hagin entrat mai en contacte amb la «civilització», sinó que en realitat són supervi-

lats

SENSE CONTACTE. Es calcula que més d'un centenar de comunitats indígenes arreu del món viuen sense mantenir contacte amb l'exterior. Són poblacions molt vulnerables que veuen amenaçats els seus territoris.

Campament dels indígenes aïllats *mashco piro* al costat del riu Las Piedras, al Perú. Aquestes comunitats viuen aïllades i rebutgen pacíficament cap mena de contacte amb altres persones que no siguin de la seva tribu. Per les poques coses que se saben d'ells, no practiquen l'agricultura i viuen de la caça, la pesca i la recol·lecció d'ous de tortuga. / HEINZ PLENKE PARDO / FRANKFURT ZOOLOGICAL SOCIETY / SURVIVAL

vents de massacres, epidèmies, violència racista i tota mena de traumes i abusos que els han portat a mantenir-se aïllats i rebutjar qualsevol mena d'interacció amb altres grups.

La percepció sobre el futur d'aquestes poblacions autòctones ha canviat molt els últims trenta anys. Fins llavors, tothom veia inevitable que s'acabarien diluint en un imparabile procés d'assimilació, a conseqüència dels interessos comercials i econòmics per explotar els recursos naturals –fusta, petroli, cautxú, metalls, pedres precioses...– dels seus territoris. Malgrat que en molts casos aquest trist destí s'ha acabat complint, també hi ha hagut algunes comunitats que, tot i la pressió, han aconseguit man-

tenir-se al marge de la resta del món. Les campanyes internacionals preparades des d'ONG com ara Survival hi han tingut molt a veure. Per exemple, l'any 2000 el govern de l'Índia va decidir deixar de fer actuacions en els territoris de la tribu dels *jarawa*, una comunitat aïllada que viu a les illes Andaman. Les autoritats índies volien confinar-los en assentaments, tot i que són nòmades, però després de rebre entre 150 i 200 cartes diàries de simpatitzants de Survival s'hi van retenir. Per desgràcia, casos com els del *jarawa* són una excepció i encara cal fer moltes pressió per protegir altres comunitats indígenes, no només dels governs, sinó principalment de les multinacionals.

En primera persona

● «Si els *awà* han de deixar la seva terra, serà molt difícil. No podem viure enlloc més perquè aquí hi ha fruits de la selva i animals salvatges. No podríem sobreviure sense la selva perquè no sabem viure com els blancs, que poden sobreviure en zones deforestades. Fa anys que fugim per aquests rius, i els blancs ens persegueixen, talant tota la nostra selva. Abans hi havia molts micos i cérvols, però avui en queden molt pocs, perquè han talat la selva. Ens estan acorralant, els blancs. Sempre estan avançant, i ara els tenim damunt. Estem sempre fugint. Estimem la nostra selva perquè vam néixer aquí i sabem com viure'n. No sabem gens d'agricultura, ni comerç i no parlem portuguès. Depenem de la selva. Sense la selva desapareixerem, ens extingirem. Cada dia, mentre creix la població blanca al costat de la nostra reserva, també creixen les malalties, com la malària i la grip, i hem de compartir la caça amb els colons. Ells tenen pistoles, així que maten més animals que nosaltres. Estem molt preocupats per la falta d'animals, i sobre si podrem donar menjar als nostres fills en el futur.» Aquest és el testimoni recollit per Survival d'un home de la tribu *awà*, una de les últimes comunitats nòmades de l'Amazònia oriental, al Brasil.

Les principals amenaces

Les comunitats aïllades han de fer front a la pèrdua d'espais per culpa del desenvolupament d'activitats com són la tala d'arbres, l'explotació petrolera, la construcció de preses o les grans explotacions ramaderes i agrícoles

I.C.
● Les imatges d'una tribu aïllada captades per la Funai (una fundació brasilera d'ajuda als indígenes) no pertanyen a cap grup nòmada que hagi hagut de fugir de la selva peruana endinsant-se al Brasil per fugir dels equips que es dediquen a la tala il·legal d'arbres, segons han insistit les autoritats peruanes, que asseguren que a les imatges mateixes es pot comprovar, pel tipus de construcció que es veu, que aquest grup de persones és sedentari. També afirmen que els nòmades peruans no es veuen obligats a fugir i no pateixen cap tipus d'amenaça, ja que el seu territori està protegit.

Aquesta opinió no la comparteixen altres organismes i entitats que treballen en aquesta zona, que insisteixen que la pressió sobre els indígenes es manté a les selves peruanes, on s'està estenent de manera alarmant la tala il·legal d'arbres de caoba. Segons Laura de Luis, responsable de comunicació de Survival a l'Estat espanyol, la difusió de les imatges per la Funai ha permès despertar l'interès pel tema. «Un dels principals problemes dels pobles indígenes –assegura– és l'oblit i el silenci que existeix sobre el drama que viuen. Des de Survival estem convençuts que si l'opinió pública fos conscient de les amenaces a les quals s'enfronten, ni

Dues imatges de la desforestació que pateix la selva amazònica per culpa de la tala il·legal. / EFE

governos ni multinacionals podrien ocupar les seves terres com ho fan, ja que l'interès que despertaria la seva situació mouria les persones a actuar perquè els

seus drets fossin reconeguts i respectats.» Recorda també que aquestes comunitats no tenen manera de fer-se escoltar, ja que viuen aliens al nostre estil de vi-

da. «Des de Survival lluitem amb els mecanismes de les nostres societats perquè els pobles indígenes tinguin un futur, i puguin viure'l de la manera que ells triïn. Tractem de ser el seu altaveu: perquè ells sí que tenen veu, i capacitat de decisió. Volem que s'escoltin totes les seves veus, que comparteixen un mateix missatge: respectar les seves terres. Perquè sense aquestes últimes, simplement, no poden viure», insisteix.

Les exploracions petrolíferes, la tala il·legal, la construcció de carreteres, l'acció de missioners fonamentalistes, la contaminació de les aigües, la construcció de preses, els buscadors d'or, l'extracció minera, l'ocupació de territoris per part de grans terratinents de bestiar, negocis agrícoles que ocupen i talen grans àrees de selva... Tot això són algunes de les amenaces que denuncia Survival. «El contacte amb indígenes aïllats moltes vegades és extremadament violent. Moltes altres, es fa de manera pacífica, però amb conseqüències fatals per a ells: manquen d'immunitat enfront de malalties comunes per a nosaltres. Un simple refredat, la grip o la varicel·la poden posar fi a la meitat d'una comunitat indígena aïllada. Per això és important respectar el seu espai i evitar tot contacte amb ells», conclou De Luis.

Contacte recent

Un empresari canari subvenciona una expedició per localitzar tribus de Papua

I.C.
● A començament de mes es coneixia la notícia que s'havia localitzat a Papua Nova Guinea una tribu que no havia tingut mai abans contacte amb homes blancs. La informació la facilitava Antonio Cruz-Mayor, un empresari canari de 68 anys que ha decidit invertir els seus diners a finançar una expedició en una zona anomenada Karawari, en aquella illa d'Oceania.

LES DADES

- ON ES TROBEN?
En una zona de coves de l'interior de Papua Nova Guinea.
- COM VIUEN?
Segons Cruz-Mayor, són caçadors recol·lectors seminòmades.

Una de les imatges dels indígenes que ha facilitat Antonio Cruz-Mayor.

L'empresari diu que ha viatjat sobre el terreny per conèixer els membres d'aquesta tribu i assegura que el seu principal objectiu és divulgar la situació de vulnerabilitat en què es troben perquè els seus territoris s'estan desforestant, ja que s'hi ha trobat or. Hi ha qui dubta, però, de la seva bona voluntat, perquè a la web de l'expedició [expedicioncruzmayor.com] també s'assegura que un desenvolupament turístic de la zona, encara que fos modest, beneficiaria els autòctons.

Guaranís: el trauma de perdre la pròpia terra

Originari de l'interior de l'Amazònia, aquest poble té un elevadíssim índex de suïcidis

I.C.

● Amb el nom de guaraní es coneixen diversos grups d'indígenes sud-americans que tenen en comú un lligam molt fort i espiritual amb la seva terra. Tots comparteixen la creença que la terra és l'origen de tota la vida, un regal d'una divinitat superior, que es manifesta en l'esplendor de la naturalesa.

Els guaraní, o *aba*, com s'anomenen ells mateixos, van ser un dels primers pobles contactats després de l'arribada dels europeus a l'Amèrica del Sud, fa 500 anys. Actualment hi ha uns 40.000 membres d'aquestes tribus al Paraguai, on el guaraní és llengua oficial juntament amb l'espanyol. Al Brasil en són uns 30.000, amb la qual cosa s'han convertit en la tribu més nombrosa del país. Altres guaraní també viuen a Bolívia i l'Argentina. Cada comunitat té una casa d'oració i un líder religiós, l'autoritat del qual es basa en el prestigi més que en el poder formal. Els guaraní creuen que existeix

LES DADES

- ON ES TROBEN?
La major part dels guaraní viuen actualment al Paraguai i al Brasil.
- COM VIUEN?
Cada cop més arraconats i sense ser propietaris de les terres on havien viscut sempre, ja no en fan prou recollint aliments, conreant o caçant, i molts han acabat treballant, en condicions molt precàries, per als terratinents. La seva situació, especialment al Mato Grosso brasiler, és molt precària i ja hi ha hagut morts infantils per desnutrició.

Un adult pinta un nen guaraní amb les pintures tradicionals, en una comunitat brasiler./EFE

un indret que anomenen Terra sense Mal, el lloc de descans de l'ànima després de la mort. Això ha fet que al llarg dels segles, molts guaraní hagin emprès llargs viatges en un intent de trobar aquest indret. Al Brasil, els guaraní estan sofrint el robatori de pràcticament tota la seva terra. Senten aquest robatori com

una ofensa contra la seva religió, així com la destrucció de la seva forma de vida. Milers d'ells viuen ara amuntegats en minúscules parcel·les de terra, envoltats cada vegada de més hisendes i plantacions; la terra no és suficient perquè puguin subsistir com feien abans mitjançant la caça, la pesca i els cultius. A can-

vi, són explotats com a mà d'obra barata pels terratinents i propietaris de les plantacions. Els guaraní *kaiwa* del Brasil pateixen aquest problema de manera especialment aguda, fet que ha dut els seus membres a una gran depressió: 320 d'ells es van suïcidar entre 1986 i principi de l'any 2000.

Pescadors de l'Amazones

Els «enawené-nawé» són un petit poble amenaçat per la destrucció de la selva

I.C.

● Aquesta petita comunitat de pescadors de la selva amazònica vivien aïllats fins que van contactar per primera vegada amb els blancs el 1974. Actualment són més de 420 persones, que viuen agrupades en cases comunals. Recullen fruits silvestres i mel, i conreen mandioca i blat de moro, però la seva principal font de subsistència és el peix. Durant la temporada de pesca, els homes marxen fora dels seus poblats i es dediquen a muntar

LES DADES

- ON ES TROBEN?
En una petita àrea del Mato Grosso brasiler.
- COM VIUEN?
Se'ls va reconèixer la propietat de les terres el 1996, però una part important del territori, on pesquen, va quedar fora d'aquest acord.

Un nen *enawené nawé* mostra un peix fumat. /SURVIVAL

grans preses, amb trampes de fusta, que els permeten pescar molts peixos. Després els fumen per poder-los conservar. Una de les característiques principals d'aquesta tribu és que pràcticament no mengen carn. Durant tres dècades les seves terres han estat devastades per industrials de la fusta, recol·lectors de cautxú, prospectors de diamants i companyies alimentàries que utilitzen grans extensions de selva desforestada per conrear soja. El seu territori va poder ser demarcat gràcies a un jesuïta espanyol, Vicente Cañas, que va con viure molts anys amb ells. Va ser assassinat el 1987, se suposa que per sicaris llogats per impedir que els continués defensant.

Els últims de la tribu

Només queden nou membres de les comunitats brasileres «akutsu» i «kanoe»

I.C.

● El 1995, uns treballadors de camp de la FUNAI, una organització per a la defensa dels drets dels indígenes, van contactar per primera vegada en una zona de l'estat brasiler de Rondônia amb cinc membres de la tribu *kanoe*, fins llavors desconeguda. Aquestes persones, les últimes de la seva comunitat, els van informar de l'existència de set persones més, també les últimes de la seva tribu, pertanyents al grup dels *akutsu*. Segons es va poder esbrinar amb posterioritat, les dues tribus van patir durant els anys setanta i vuitanta una persecució extremadament violenta pels sicaris de terratinents ramaders de la zona, que els volien fer fora de les seves terres per poder-se-les quedar.

La pressió va continuar fins i tot després que els hagués contactat la FUNAI, i dos dels últims *kanoe*, una mare i el seu fill,

LES DADES

– ON ES TROBEN?

En una petita zona de l'estat brasiler de Rondônia.

– COM VIUEN?

Són recol·lectors, cacen alguns animals de la selva, com els tapirs, i conreen blat de moro i mandioca. Com que la seva existència es va difondre a la premsa internacional, s'ha aconseguit que part de les seves terres siguin respectades, però ja és massa tard.

Quatre dels últims *akutsu*. / SURVIVAL

van morir per haver pres menjar enverinat. Pel que fa a l'*akutsu*, ningú ha après encara a parlar la seva llengua, de manera que no poden explicar la seva història, tot i que és fàcil deduir que han patit moltíssim. Segons Survi-

val, els supervivents d'aquestes dues comunitats estan traumatitzats, i s'han tornat extremadament recelosos, de manera que no confien en ningú. Ja han començat a substituir alguns dels seus costums i, en lloc dels tradi-

cionals collarets de conquilles, utilitzen ornaments fets amb restes d'envasos de pesticides. Si alguns dels membres més joves no es casen amb altres grups indígenes, aquestes comunitats desapareixeran per sempre.

L'assimilació forçosa dels «innu»

El poble autòcton del Quebec i de Labrador ha patit les imposicions canadenques

I.C.

● Vivien a la zona del Quebec i del Labrador abans que arribessin els primers colons, en grans extensions de boscos de coníferes, delimitades per rius i llacs que a l'hivern queden glaçats. Una terra que ells anomenen Nitassinan i que tradicionalment els ha ofert tot el que era necessari per viure en harmonia amb l'entorn. De tradició nòmada, sempre han estat molt vinculats a les bandades de caribús que migren periòdicament per les seves terres. De fet, el caribú té per a ells una gran importància cultural, ja que gràcies a la seva captura aconseguen prou aliment, roba, refugi i eines.

Els *innu*, que també es dedicaven a la caça i a la pesca, no s'han de confondre amb els

LES DADES

– ON ES TROBEN?

En terres del Quebec i de la península del Labrador.

– COM VIUEN?

Tot i que ara bona part dels *innu* s'han convertit en assalariats o viuen de prestacions socials, també hi ha grups que volen mantenir vives les seves tradicions i continuen caçant i pescant. També reclamen que se'ls reconegui la propietat de les seves terres.

Un nen mira la televisió en una llar *innu*. / DOMINICK TYLER / SURVIVAL

inuit, els esquimals que viuen molt més al nord, tot i que com ells també utilitzen les raquetes de neu i els trineus, i viatgen en canoa quan el gel es fon.

També coneguts com a *montagnais-naskapi*, han patit les conseqüències de l'assimilació forçosa, ja que a mitjan segle XX el govern canadenc els va obligar a tornar-se sedentaris i a

viure en comunitats organitzades o bé per l'Estat o bé per l'Església catòlica. Aquest fet va ser molt traumàtic per a ells, i aviat la vida a les comunitats es va caracteritzar per uns nivells preocupants d'alcoholisme i violència, l'addicció de molts nens i joves a esnifar cola i una taxa elevada de suïcidis.

Fa poc, el primer ministre ca-

nadenc va demanar públicament perdó a les poblacions autòctones del país pel tracte que han rebut en tots aquests anys, especialment perquè des de final del segle XIX, i fins fa només trenta anys, uns 150.000 menors de diferents comunitats –no només els *innu*– van ser separats de les seves famílies i del seu entorn, per quedar interns en institucions públiques que havien de «vetllar» per la seva educació. Amb el temps s'ha sabut que molts d'aquests nens i nenes van patir maltractaments físics i abusos sexuals, sense oblidar que a tots ells se'ls va negar la seva pròpia cultura, en un intent d'assimilar-los a la societat majoritària. «Ens deien que érem salvatges almenys un cop cada dia. Això va afectar molt la nostra autoestima i va fer que molts ens avergonyíssim d'haver nascut autòctons», confessava fa poc un dels nens *innu* que va estar internat durant deu anys.

Un nen boiximà al desert del Kalahari central, a Botswana.

Amenaçats pel turisme

Els boiximans de Botswana han estat allunyats de les seves terres de caça, on es vol desenvolupar el turisme

I.C.
● Amb el nom de boiximans es coneixen un conjunt de comunitats molt antigues del sud d'Àfrica, que des de fa 20.000 anys han canviat molt poc d'estil de vida. Són tribus diferents i diverses, però totes tenen en comú que són nòmades i que viuen de la recol·lecció de fruits i arrels silvestres i de la seva capacitat per caçar.

Se'ls ha conegut com a boiximans des que els homes blancs van començar a arribar a les seves terres, i han patit molt per culpa de la discriminació i l'opressió. Segons Survival, d'una població de diversos milions s'ha passat a només 100.000 persones. Alguns grups, com els *khomani* de Sud-àfrica, han aconseguit que es reconeguessin els seus drets, però altres encara estan en una situació molt vulnerable. Dos d'aquests grups que encara lluiten per mantenir el seu estil de

LES DADES

– ON ES TROBEN? Les tribus de boiximans estan repartides per diverses zones del sud d'Àfrica. Les que

actualment són més vulnerables viuen a Botswana, al desert del Kalahari.

– COM VIUEN? El seu estil de vida ha canviat molt poc en 20.000 anys i per això se'ls ha menyspreat i marginat. Tot i que els seus drets estan reconeguts per lleis, encara ara reben un tracte discriminatori.

vida són els anomenats *gana* i *gwi*, que viuen a la reserva de caça del Kalahari central, a Botswana. Els responsables de Survival asseguren que, en lloc de reconèixer els seus drets de propietat sobre la terra on han viscut durant milers d'anys, el govern de Botswana els està expulsant, perquè vol impulsar les activitats turístiques. L'assetjament va començar el 1986, i els primers trasllats forçosos es van fer el 1997. Els boiximans que no van voler marxar van patir restriccions dràstiques dels seus drets de caça. A començaments de 2002 la repressió es va endurir i les autoritats van destruir les seves reserves d'aigua, mentre preparaven la construcció d'un gran complex hotel·ler. Això ha originat una campanya internacional en suport dels boiximans i una reacció contundent del govern de Botswana contra Survival.

Un sentinelès apunta amb una llança a un helicòpter que sobrevola la seva illa.

Sobreviure al tsunami

La catàstrofe que va causar centenars de milers de morts al sud-est asiàtic no va afectar les tribus aïllades d'Andaman

I.C.
● Les illes Andaman i Nicobar són un arxipèlag del golf de Bengala que pertany administrativament a l'Índia, tot i que la seva població autòctona és negra, ja que són descendents de viatgers que hi van arribar des de l'Àfrica fa més de 60.000 anys. Les tribus de les diferents illes han patit al llarg del temps les conseqüències de l'arribada de colons indis i britànics, però hi ha un grup, els anomenats sentinelesos, habitants d'una de les illes més remotes, que ha aconseguit rebutjar fins ara les interferències foranes, ja que mostren una actitud més aviat defensiva davant tothom que se'ls acosti.

Després del tsunami del dia de Sant Esteve de 2004, hi havia una gran preocupació per com hauria afectat la catàstrofe els habitants de l'arxipèlag, que està just al mig de la

LES DADES

– ON ES TROBEN? Els sentinelesos ocupen una illa anomenada Sentinel, al nord de l'arxipèlag d'Andaman i Nicobar.

– COM VIUEN? Són caçadors i recol·lectors seminòmades i rebutgen el contacte amb l'exterior, fins al punt que la seva llengua és molt diferent de la dels altres illencs. A diferència d'altres tribus, que per culpa de l'assimilació han perdut la seva autoestima, gaudeixen de bona salut i són autosuficients.

trajectòria que va seguir la gran onada. Es va saber ben aviat que les comunitats que més havien patit les conseqüències eren precisament aquelles que mantenien més contacte amb els forans, les que havien perdut el seu peculiar estil de vida per assimilar el dels colons.

En canvi, pocs dies després de la catàstrofe, un helicòpter va sobrevolar a poca altura l'illa dels sentinelesos i va poder captar imatges d'almenys un home que apuntava directament l'aparell amb una llança. Posteriorment, es va saber que aquesta comunitat no havia patit danys greus, ja que sembla que van fer cas de l'instint dels animals, que abans que arribés el tsunami es van anar a refugiar en zones elevades, on l'aigua no va fer cap mal. Els sentinelesos es van convertir en els únics habitants de tota la zona que no van necessitar cap ajuda.